

El pare Robert de la Riba (1912-1999), deixeble de Joan Lamote de Grignon

Josep Maria Gregori i Cifré

Resumen. *El padre Robert de la Riba (1912-1999), discípulo de Joan Lamote de Grignon*

El prestigioso organista y compositor capuchino Robert de la Riba inició su contacto con Joan Lamote de Grignon en 1940; con él culminó sus estudios de composición mediante clases particulares, ya que Lamote había sido desposeído de sus cargos oficiales por la represión franquista. El impulso del maestro terminaba una educación iniciada en Barcelona por Jaume Pahissa en 1936 y en Milán por Alceo Galliera en 1940; fundamentó su producción compositiva (213 obras referenciadas) y su intensa actividad concertística en el órgano del Santuario de Pompeia de Barcelona, convertida en *locus classicus* de este repertorio en la segunda mitad del siglo XX. (F.B.B.)

Résumé. *Le père Robert de la Riba (1912-1999), disciple de Joan Lamote de Grignon*

Le prestigieux organiste et compositeur capucin Robert de la Riba rencontre Joan Lamote de Grignon en 1940; c'est avec celui-ci qu'il achève ses études de composition par des leçons particulières, Lamote ayant été dépossédé de ses charges officielles par la répression franquiste. Poussé par le maître, il achève son éducation commencée à Barcelone avec Jaume Pahissa en 1936 et à Milan, avec Alceo Galliera en 1940; toutes ses compositions (213 oeuvres référencées) ainsi que son intense activité comme concertiste sont fondées sur l'organe du Sanctuaire de Pompée à Barcelone, devenue le *locus classicus* de ce répertoire pendant la deuxième moitié du XXe siècle. (F.B.B.)

Abstract. *Father Robert de la Riba (1912-1999), pupil of Joan Lamote de Grignon*

The prestigious Capuchin organist and composer Robert de la Riba first came into contact with Joan Lamote de Grignon in 1940, with whom he would complete his study of composition through private tuition, as Lamote had been stripped of his official posts by the Francoist repression. The boost provided by the master marked the end of Riba's education, which had started in Barcelona under Jaume Pahissa in 1936 and later in Milan under Alceo Galliera in 1940. It provided the basis for his work as composer (213 referenced works) and his frequent organ performances at the Santuario de Pompeia in Barcelona, made the *locus classicus* of the repertoire during the second half of the 20th century. (F.B.B.)

Zusammenfassung. *Der Vater Robert de la Riba (1912-1999), Schüler von Joan Lamote de Grignon*

Der angesehene Organist und Komponist des Kapuzinerordens, Robert de la Riba, nahm 1940 Kontakt mit Joan Lamote de Grignon auf; mit ihm brachte er seine Studien der Komposition mittels Privatunterricht zum Abschluss, da Lamote von seinen offiziellen Ämtern durch die franquistische Unterdrückung abgesetzt wurde. Der Anstoß des Meisters beendete eine in Barcelona durch Jaume Pahissa im Jahre 1936 und in Mailand durch Alceo Galliera im Jahre 1940 begonnene Bildung; er festigte seine kompositive Produktion (213 Referenzwerke) und seine intensive Konzertaktivität an der Orgel des Sanktuarium von Pompeia aus Barcelona, in *locus classicus* von diesem Repertoire in der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts. (F.B.B.)

*De la música vostre vital instrument,
n'heu fet vostra arma plena d'harmonia...¹*

El pare Robert de la Riba nasqué a la Riba de l'Alt Camp el 5 de febrer de 1912 i traspassà a Barcelona el 19 de febrer de 1999. El 1922, als deu anys d'edat, va iniciar els estudis musicals a l'Escolania del Santuari de Nostra Senyora de Pompeia, que dirigia l'organista i mestre de capella Antoni Català; la profunda impressió que li produïa sentir l'orgue de Pompeia —construït el 1910 per l'orguener Pau Xuclà—, li va desvetllar el desig d'aprendre'l a tocar des de l'infantesa. En un escrit de caràcter autobiogràfic, diu: «recordo encara avui, algunes de les peces que sonaven a l'orgue i d'allí em vingué l'afecció organística»². Antoni Català el va conduir a iniciar els estudis de piano amb Joan Pellicer, professor de l'Escola Municipal de Música de Barcelona.

Als dotze anys d'edat va sentir la vocació de fer-se frare caputxí i el 1925 es va traslladar a Igualada per començar els estudis religiosos al Seminari Seràfic; a partir de llavors es va consagrar a l'estudi del seu instrument predilecte: l'orgue. Va ser ordenat sacerdot pel cardenal Vidal i Barraquer l'1 de novembre de 1935.

L'any que esclatà la Guerra Civil estudiava harmonia a l'Escola Municipal de Música amb Jaume Pahissa; en el seu escrit autobiogràfic explica com «vaig fer l'harmonia (que ja l'havia feta) i la vaig repetir amb el mestre Pahissa que m'anà molt bé» i afegeix com en acabar la classe «l'acompanyava cada vegada a casa seva»³. El juliol de 1937 va creuar la frontera «passant per les muntanyes

1. Versos d'Alfons Cussó extrets del «Dossier Pare Robert de la Riba», a *Catalunya Franciscana*, any XXXVI, núm. 177, maig-juny 1999, p. 112.
2. Document mecanoscrit de nou pàgines redactat cap al 1996, conservat al convent de Pompeia, p. 1.
3. Id., p. 3.

durant 5 dies»⁴, per anar al convent de Toulouse; d'allà es dirigí, a través dels convents de l'orde, vers Gènova i, finalment, Milà, on completà els estudis de piano, orgue i composició amb Alceo Galliera al Conservatori milanès.

El 1940 va haver de retornar a Catalunya a causa de la Segona Guerra Mundial. Instal·lat a Igualada, va iniciar una estreta col·laboració musical amb Joan Just, mentre acabava els estudis de composició amb Joan Lamote de Grignon i Joaquim Zamacois.

Efectivament, entre els anys 1940 i 1942, el pare Robert es desplaçava setmanalment d'Igualada a Barcelona per rebre la classe de Joan Lamote de Grignon; així ho expressa ell mateix: «cada setmana anava a Barcelona perquè el gran mestre Joan Lamote de Grignon em perfeccionés en la composició. Era una classe molt bona i divertida. Sempre sortia de casa d'ell amb una gran satisfacció. Recordo que mentre anava en el tren cap a Igualada, enmig del soroll de les veus dels viatgers jo anava escrivint música amb la més gran facilitat...»⁵.

En una de les darreres converses que vàrem mantenir amb el pare Robert, recordava la seva relació amb Joan Lamote amb aquestes paraules:

cada dijous anava a Barcelona a fer lliçó amb en Joan Lamote de Grignon fins que l'home el van demanar per anar a fer l'Orquestra de València, que s'havia perdut [...] i de correspondència no ens anava prou bé, i clar en Lamote em va dir: «miri Pare Robert, ho sento molt per què estic molt content de tú, però no puc jo continuar, i llavors jo et recomano en Zamacois, que ara el faran segurament director del Conservatori; aprofita aquest temps, que ell t'ensenyarà molt bé.» Amb en Lamote no solament li havia preparat coses molt interessants que encara les tinc, per poder fer l'oratori de Sant Francesc, però sobretot amb ell, li vaig fer *Espines*,⁶ etc, totes aquelles cançons que tinc les havia fet amb ell, les conservo com ben fetes [...] una vegada recordo que em va dir: «ara, com que veig que això ja no cal, m'agradaria —que jo no hi entenc tant—, que em fés una obra en llatí», i jo en vaig triar una de curteta, que es diu *Dignare me, laudare te Virgo Maria*, i l'hi vaig presentar a tres veus, i quan la va acabar de mirar, em mira i em diu: «escolti en sap més vos-té que jo d'això» [...] ⁷.

El 1943 va inaugurar l'orgue del Santuari de Nostra Senyora de Pompeia i entre els anys 1946 i 1970 hi va assumir els magisteris de la capella i de l'orgue. Al capdavant de l'Escolania i de la Capella de Música del Santuari, el pare Robert de la Riba va dur a terme una continuada labor pedagògica i musical, a través de l'assídua interpretació del repertori sacre dels segles XVI al XX. Durant aquest període es va dedicar amb molta intensitat a la composició per tal d'enriquir els serveis musicals del Santuari amb obres pensades per a l'escolania, el cor, l'orquestra i l'orgue: les *Audicions Sacres* de Pompeia van adquirir el carà-

4. Id., *ibid.*

5. Id., p. 4.

6. Amb text de Mn. Jacint Verdaguer, editada a Madrid per la Unión Musical Española el 1966.

7. Conversa enregistrada durant la tarda del 7 de gener de 1999 a l'enfermeria del convent dels Caputxins de Sarrià.

ter de tradició a la Barcelona de la postguerra. D'aquesta època daten algunes de les seves composicions més emblemàtiques com la *Rapsòdia Nadalenca per a orquestra i cor*⁸ —estrenada sota la seva direcció al Palau de la Música Catalana—, la *Simfonieta concertant* o la sèrie de sardanes, en les seves diverses versions. La Capella de Música del Santuari comptava llavors amb l'assídua col·laboració de membres de l'Orquestra de la Ciutat de Barcelona i també amb la presència d'intèrprets de prestigi com F. Reixac, D. Segú, G. Tarragó i J. Trotta, entre d'altres.

La popularitat concertística del pare Robert de la Riba va augmentar a la Barcelona dels anys 1950 arran de la seva presència habitual en els cicles dels «Concerts Populars» del Palau de la Música Catalana, on ofería, al costat del repertori organístic tradicional, transcripcions pròpies d'obres simfòniques de W.A. Mozart, L. v. Beethoven, F. Mendelssohn i F. Grofé.

A partir de la desaparició de la Capella de Música del Santuari, el 1970, el pare Robert de la Riba visqué entregat a una intensa activitat concertística. La seva perseverant i brillant dedicació a la divulgació del repertori organístic europeu dels segles XVI al XX, era viscuda amb l'esperit d'un apostolat musical i allunyat, per tant, dels circuits de la competitivitat concertística. A través dels seus concerts setmanals d'orgue convertí l'església de Pompeia en l'únic baluard barceloní de la música organística, durant més de quaranta anys. Dins del seu extens repertori hi ocupava un lloc primordial l'obra d'orgue de J.S. Bach, l'*opera omnia* del qual va interpretar quatre vegades; també va donar a conèixer per primera vegada al públic barceloní les obres completes d'orgue de W.A. Mozart, F. Mendelssohn, C. Franck i F. Liszt.

El llegat compositiu i la catalanitat

Manuel Valls feia esment, al costat del que anomenava «la generació de la Guerra Civil», de la figura del «P. Robert de la Riba, excel·lent organista, autor de composicions per a orgue i piano, de música religiosa de caràcter tradicional. Són importants les seves peces per a orgue *Suite de Nadal, Tríptic*, mentre que per a orquestra ha donat *Concert en re* per a conjunt de cambra i una *Rapsòdia nadalenca*.»⁹

Valls escrivia aquestes ratlles el 1960. Ara, quaranta anys després, el llegat musical del pare Robert de la Riba se'ns presenta, en tota la seva extensió, d'una qualitat excepcional en cadascun dels gèneres que ha conreat. El seu llenguatge compositiu es fonamenta en la solidesa de la tradició clàssica dels grans compositors, la qual reapareix revitalitzada a través del seu llenguatge tothora lliure, sincer, viu, expressiu, posseïdor d'una qualitat artística de primer ordre: un lirisme exquisit que floreix del fonament de la seva saviesa con-

8. La versió per a orgue duu el títol *Rapsòdia nadalenca sobre nades catalanes* amb la dedicatòria: «Al meu mestre de composició Joan Lamote de Grignon», i la data de 1947.
9. VALLS, Manuel. *La música catalana contemporània*. Barcelona: Selecta, 1960, p. 173. (Biblioteca Selecta, 283).

trapuntística, la qual participa de les modernitats harmòniques del segle XX, sense perdre l'elegància i la finesa de la seva espontaneïtat i la fidelitat de la seva inspiració.

La catalanitat de la música del pare Robert de la Riba es fa palesa d'una forma explícita en una gran part de la seva producció compositiva, des de les obres simfonicocorals com la *Rapsòdia nadalenca* i *El Pessebre* —ambdues construïdes damunt de temes tradicionals catalans—, la col·lecció de sis *Sardanes* —en les diferents versions per a cobla, orquestra, orgue o piano—, la sèrie de vint-i-quatre *Cançons populars catalanes per a soprano i piano*, fins a les *obres corals* sobre textos de Joan Maragall o Jacint Verdaguer.

La seva aportació compositiva, en aquest sentit, ha estat present d'una manera naturalment implícita en tots els estils que ha conreat, i no cal dir que l'assumpció del repertori tradicional i popular català en la seva obra esdevé una gran riquesa que cal sumar al llegat dels nostres compositors, per tal que amb ells sigui també reconeguda i entri a formar part del testimoni musical de la catalanitat.

L'Inventari provisional de la seva obra compositiva ofereix, ara com ara, la quantificació següent:

- a) Música per a orquestra, cor i solistes: 6
- b) Música per a orquestra: 15
- c) Música per a cobla: 6
- d) Música de cambra: 2
- e) Transcripcions per a orquestra: 4
- f) Música per a veus i piano: 1
- g) Música per a orgue: 40
- h) Transcripcions per a orgue: 11
- i) Música per a piano: 9
- j) Música per a veu solista i orquestra: 2
- k) Música litúrgica per a veu solista i orgue: 2
- l) Música religiosa per a veu solista i orgue: 14
- m) Música popular per a veu i orgue: 2
- n) Arranjaments per a veu i orgue: 2
- o) Cançons populars catalanes per a soprano i piano: 24
- p) Música per a veu i piano: 2
- q) Música litúrgica per a cor i orgue: 15
- r) Música religiosa per a cor i orgue: 10
- s) Música popular per a cor i orgue: 8
- t) Transcripcions per a cor i orgue: 2
- u) Música litúrgica per a cor: 11
- v) Música religiosa per a cor: 3
- w) Música popular catalana per a cor: 22

El llegat està integrat per un total de 213 obres, comptant-hi les transcripcions i els arranjaments.

Especificitat del repertori organístic

La formació organística del pare Robert de la Riba va poder seguir bastant de prop el model dels organistes-compositors de l'escola francesa de E. Gigout, C. Widor, L. Boëllmann, C. Tournemire i M. Dupré. Ell ha estat, també com ells, un intèrpret excepcionalment virtuós, dotat per a la lliure improvisació en tots els estils, capaç d'improvisar en concert una obra en forma de *toccata*, fantasia, fuga o variacions.

Les seves obres per a orgue estan impregnades d'aquest virtuosisme i esdevenen l'únic testimoni compositiu català de música organística que ha mantingut un vincle amb el model de l'escola organística francesa d'aquells grans organistes-compositors, actius aproximadament entre 1880 i 1940, hereus de la tradició romàntica de César Franck.

L'especificitat de l'obra organística del pare Robert de la Riba esdevé cabdal per al coneixement, l'estudi i la difusió de la música d'orgue catalana de la segona meitat del segle XX, tan per la grandesa del seu llenguatge formal i contrapuntístic, com per la frescor de la seva inspiració temàtica, d'un gran lirisme i vigor expressiu, com per l'exquisida qualitat tímbrica que revelen les anotacions que es conserven dels seus registraments.¹⁰

Ja al 1969, el mateix Manuel Valls, afirmava: «el P. Robert de la Riba, excel·lent organista, és autor d'importantes pàgines destinades a l'esmentat instrument»¹¹. Valguin aquestes breus ratlles per reafirmar i destacar la valuosíssima aportació de la seva obra compositiva, i el primeríssim lloc que ocupa el seu llegat de música per a orgue en el context de la música catalana del segle XX.

10. L'estudi de la seva concepció tímbrica de l'obra organística de J.S. Bach es podrà dur a terme a partir dels seus registraments, que es conserven manuscrits al Convent dels Caputxins de Pompeia.

11. VALLS I GORINA, Manuel. *Història de la música catalana*. Barcelona: Tàber, 1969, p. 207.